

Verblijfsco-ouderschap in België. Een profielanalyse op basis van EU-SILC

Dimitri Mortelmans ¹ , Elke Claessens ¹

¹ Universiteit Antwerpen

Abstract

In vergelijking met de rest van Europa, maakte België een vroege start in het wettelijk prioriteren van verblijfsco-ouderschap. Tezamen met een maatschappelijke impuls richting het delen van de zorg voor kinderen en het onderhouden van betekenisvolle ouder-kind relaties, bracht dit een snelle popularisering op gang, waardoor België zich momenteel bij de Europese top bevindt wat betreft de prevalentie van verblijfsco-ouderschap. Ondanks het wetenschappelijk debat over de voor- en nadelen van verblijven bij beide ouders, wijst het overgrote deel van studies op de voordelige uitkomsten van verblijfsco-ouderschap voor zowel kinderen als ouders. Hoewel de prevalentie zeker is toegenomen, is het echter nog geen absolute norm. De vraag rijst dan ook welke (praktische) beperkingen zich momenteel stellen in het succesvol delen van de zorg voor kinderen na een relatiebreuk.

Deze studie brengt aan de hand van een profielanalyse op data van de European Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) kenmerken in kaart van huishoudens, ouders en kinderen met verblijfsco-ouderschap. De focus ligt op de positie van België tegenover andere landen en verblijfsco-ouderschapssituaties tegenover andere verblijfsregelingen. De resultaten wijzen, in lijn met het ruimere wetenschappelijke onderzoek, op het voortbestaan van een sociaaleconomische gradiënt, met een hogere sociaaleconomische status bij gezinnen met verblijfsco-ouderschap. In zoverre dat dit een uiting vormt van (praktische) belemmeringen, vormen deze bevindingen een belangrijk signaal voor het beleidsdiscours in het vergroten van de toegankelijkheid van verblijfsco-ouderschap en het ondersteunen van gezinnen in moeilijkere posities, teneinde het delen van de zorg voor kinderen na een relatiebreuk algemeen toegankelijker te maken.

1 INLEIDING

Verblijfsco-ouderschap, het fenomeen waarbij kinderen na een relatiebreuk een quasi gelijke hoeveelheid tijd doorbrengen bij iedere ouder, heeft doorheen het laatste decennium sterk aan populariteit gewonnen. Enerzijds prijzen tal van wetenschappelijke studies het onderhouden van intense ouder-kind relaties in teken van het welzijn van het kind. Een betere band tussen ouder en kind uit zich doorgaans in een hogere betrokkenheid en betere ondersteuning vanwege de ouder (Bastaits et al., 2012), wat, zeker na een scheiding, leidt tot

een vlottere aanpassing aan de nieuwe gezins-situatie, minder probleemgedrag, hoger mentaal welzijn en betere schoolresultaten (Havermans et al., 2018; Havermans et al., 2013, 2017). Anderzijds wordt er toenemende aandacht gevestigd op een gender-gelijke verdeling van zorg-gerelateerde taken. Onderzoek wijst in dit verband op de voordelen van een gelijk verdeeld verblijf van kinderen na scheiding in termen van het ouderlijk welzijn, onder andere vanwege vaders en meer beschikbare tijd voor moeders (Augustijn, 2022, 2023; Sodermans et al., 2015). Er bestaat echter heel wat variatie in hoe landen verblijfsco-ouderschap wettelijk benaderen, waarbij de meeste

wettelijke kaders hoogstens een erkenning bieden van gelijke zorg door beide ouders (Zweden (Flaquer, 2021), Nederland (Nikolina, 2015)), en sommigen geen of nauwelijks juridische inbedding bieden voor verblijfsco-ouderschap (Duitsland (Helms & Schneider, 2020), Oostenrijk (Rechnungshof, 2017)).

België is opmerkelijk in dit verband, daar het een van de enige landen is waar rechters wettelijk verplicht worden om gelijkmatig gedeeld verblijf als eerste optie te overwegen in geval van ouderlijke onenigheid betreffende de verblijfsregeling van het kind (Martens, 2007). Deze wettelijke prioritering werd reeds ingevoerd in 2006 en leidde tot een snelle popularisering van verblijfsco-ouderschap, ook bij ouders die onderling (zonder gerechtelijke procedure) tot een akkoord komen over de verblijfsregeling (Sodermans et al., 2011). In dit kader werd vanuit onderzoek reeds de bezorgdheid geuit omtrent de toenemende heterogeniteit van ouders die de huisvesting van hun kind delen. Terwijl hier zonder wettelijke prioritering voornamelijk voor wordt geopteerd door ouders met een hogere sociaaleconomische positie en een sterk coöperatief vermogen (Steinbach, 2019), maakte de Belgische wetswijziging in sommige gevallen verblijfsco-ouderschap tot een ongewenste verplichting (bv. voor een ouder die verkiest de kinderen altijd bij zich te hebben) of een manier om conflict op te lossen tussen strijdende ouders (Sodermans, Matthijs, et al., 2013).

Bijgevolg valt te verwachten dat er een diversificatie heeft plaatsgevonden in het profiel van huishoudens en ouders die verblijfsco-ouderschap beoefenen. Dit doet dan weer vragen rijzen omtrent de voordelen van een gedeeld verblijf, in de mate dat de positieve gevolgen te wijten zijn (of waren) aan zelfselectie van goed functionerende ouders, eerder dan de gendergelijke en relatieonderhoudende configuratie

van de verblijfsregeling zelf. Het is evenwel niet evident om hier inzicht in te krijgen, daar het gebrek aan officiële registratie van verblijfsregelingen maakt dat er weinig cijfermateriaal ter beschikking is betreffende de prevalentie van verblijfsco-ouderschap of de (gezins)situaties waarin het voorkomt. Hiertoe neemt de huidige studie recente cijfers uit *de EU Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC) onder de loep, teneinde een actuele profielanalyse te bieden van verblijfsco-ouderschap in België.

2 VERBLIJFSCO-ouderschap IN BELGIË

Als vertrekpunt doorlopen we de geschiedenis van verblijfsco-ouderschap in België, en nemen we eerdere cijfergegevens uit de studie *Scheiding in Vlaanderen (SIV)* in beschouwing. Dit vormt een belangrijke basis om de diversificering van ouders met verblijfsco-ouderschap te identificeren.

2.1 EEN BEKNOPT GESCHIEDENIS

De eerste stap in de richting van een veralgemeende toegang tot verblijfsco-ouderschap vond plaats in 1995, met de invoering van wettelijk co-ouderschap. Tot op dat moment golden als wettelijke basis voor de verblijfsregeling van kinderen nog steeds de richtlijnen uit de Napoleontische Code Civil, die stelden dat hoederecht over kinderen toegekend diende te worden aan de ouder in wiens voordeel de scheiding werd uitgesproken (Van Peer et al., 2011). In de praktijk was het echter, in lijn met het heersende genderspecialisatiemodel, de gewoonte dat moeders de volledige voogdij over kinderen ontvingen (Sodermans & Vanassche, 2015). Vaders kregen dan weer bezoekrecht toegekend om op vaste momenten de kinderen te ontmoeten en mogelijk kort bij hem te laten verblijven. Daar het wettelijke ouderlijke gezag over kinderen gekoppeld was aan het hoederecht, betekende dit echter dat

moeders vaak een exclusieve stem hadden in de opvoeding van kinderen. Hierop kwam in de nasleep van de Tweede Demografische Revolutie, vanaf eind jaren '60, toenemende kritiek. Ten eerste won gendergelijkheid doorheen de jaren aan belang (Lesthaeghe, 2014), zowel vanuit de positie van de vrouw (stijgende arbeidsmarktparticipatie; gebruik van anticonceptie (Zaidi & Morgan, 2017)) als van de man (aandacht voor de vaderrol; belang van een betekenisvolle vader-kind relatie voor het welzijn van het kind (Bastaits & Pasteels, 2019; Lamb, 2000)). In navolging van een reeks versoepelende wetswijzigingen betreffende echtscheiding (Mortelmans et al., 2008), brachten deze maatschappelijke omwentelingen de wet van 1995 teweeg betreffende de gezamenlijke uitvoering van het ouderlijke gezag. Dit hield in dat, in tegenstelling tot het eenzijdige gezag van de ouders met hoederecht, beide ouders bevoegd zijn en blijven over de opvoeding van hun kinderen, ongeacht hun relatievorm (Swennen, 2017; Verschelden, 2016).

Hoewel deze wet vaders op papier gelijke rechten gaf, verbleven in de praktijk de meeste kinderen nog steeds voornamelijk bij hun moeder. Dit bemoeilijkte voor niet-residentiële vaders het uitoefenen van de verworven gezagsrechten en bracht significant lobbywerk op gang vanwege vaderbewegingen (Sodermans & Vanassche, 2015). Bovendien bracht het delen van de huisvesting van de kinderen fiscale vragen met zich mee, daar domiciliëring slechts op één adres mogelijk bleef. In 2000 werd daarom het fiscaal co-ouderschap ingevoerd. Met dit systeem kan het belastingsvoordeel voor kinderen ten laste gedeeld worden tussen de ouders, zolang de huisvesting van deze kinderen gelijkmatig verdeeld is over beide ouders en geen van deze ouders een belastingsaftrek ontvangt voor betaalde onderhoudsuitkeringen (FOD Financiën, 2023). Hiermee kreeg ver-

blijfsco-ouderschap zowel een wettelijke inbedding als een concrete definiëring, namelijk "gelijkmatig" verdeeld verblijf. Bovendien werd fiscaal co-ouderschap geïntroduceerd voor alle ouders, ongeacht hun eerdere relatievorm. Met als enige voorwaarden dat de ouders geen deel uitmaken van hetzelfde gezin en allebei voldoen aan de wettelijke onderhoudsplicht (FOD Financiën, 2023), zette fiscaal co-ouderschap de deur verder open naar de inburgering van verblijfsco-ouderschap.

De meest invloedrijke wetswijziging betreffende verblijfsco-ouderschap volgde in 2006. Gelijkmatige huisvesting van het kind bij beide ouders werd op dat moment wettelijk de prioriteit te onderzoeken verblijfsregeling (Berman & Daneback, 2020). Dit houdt in dat indien ouders niet overeenkomen betreffende de verblijfsregeling of op vraag van één ouder, een rechter eerst de haalbaarheid van verblijfsco-ouderschap overweegt. Indien deze oordeelt dat verblijfsco-ouderschap niet in strijd is met het welzijn van het kind, kan dit eenzijdig opgelegd worden – zelfs tegen de wil van een (of beide) ouder(s). Indien blijkt dat gelijkmatig verdeeld verblijf niet geschikt is voor het kind, kan een rechter ongelijk verdeeld verblijfsco-ouderschap uitspreken, waarbij een kind nog steeds minstens 33% van de tijd bij elke ouder verblijft (art. 374 §2 BW; Martens, 2007). Tot slot wordt getracht dezelfde verblijfsregeling te voorzien voor alle kinderen binnen het gezin (Vanassche et al., 2017). Bovenop het doel om gerechtelijke conflicten te verminderen, benadrukte de wet aldus sterk het onderhouden van het contact tussen beide ouders en het kind, alsook gendergelijkheid in de verdeling van de zorg voor kinderen (Bastaits & Pasteels, 2019; Mortelmans & Bastaits, 2018; Sodermans, Matthijs, et al., 2013).

2.2 EVOLUTIE VAN VERBLIJFSKO-ouderschap IN VLAANDEREN

Dat België zich vestigde als eerste Europees land om verblijfsco-ouderschap als prioritaire verblijfsregeling te hanteren leidde tot een snelle popularisering van deze verblijfsregeling. Data uit het onderzoek *Scheiding in Vlaanderen* (SIV) (Mortelmans, 2011) toonde dit reeds vroeg na de wetwijziging aan. Waar in 2011 slechts 6.5% van de kinderen van ouders die scheidden voor 1995 zich in verblijfsco-ouderschap bevonden, betrof dat reeds 22% voor kinderen van ouders gescheiden tussen 1995 en 2006, en meer dan 30% na de wetwijziging van 2006 (zie Tabel 1).

Hierbij is het van belang om de leeftijdsverschillen van kinderen binnen deze scheidingscohorten in rekening te brengen. Onderzoek toont namelijk aan dat verblijfsco-ouderschap het meest voorkomend is wanneer kinderen jonger zijn dan 12 jaar, en vervolgens afneemt doorheen de adolescentie (Claessens & Mortelmans, 2021; Juby et al., 2005; Poortman & Van Gaalen, 2017). Dit blijkt ook uit de resultaten van SIV, weergegeven in Tabel 2. Waar er voor de allerjongsten vaak nog gericht wordt op (meer) stabiliteit in het verblijf (Juby et al., 2005), neemt verblijfsco-ouderschap ook daar reeds een prominente plek in. Het aandeel dat

gedeeld verblijf heeft ligt vervolgens het hoogst voor kinderen tussen 6 en 12 jaar, en neemt tot slot af onder de oudere leeftijdsgroepen.

Het is daarom nuttig om de evolutie van verblijfsco-ouderschap ook specifiek binnen de leeftijdsgroep van 6 tot 12 jaar onder de loep te nemen. Ook hier is er een toename zichtbaar in gedeeld verblijf: Tabel 3 toont een opmerkelijk groter aandeel verblijfsco-ouderschap bij 6 tot 12-jarigen wiens ouders scheidden na 2006. Dit lijkt vooral ten koste te gaan van verblijven bij de moeder, dat beduidend minder voorkomt bij de post-2006 scheidingscohort.

Tot slot bekijken we de veranderingen in socio-economische kenmerken van de ouders met verblijfsco-ouderschap. Eerder werd reeds gewezen op een verwachte toename in heterogeniteit van de groep ouders met verblijfsco-ouderschap ten gevolge van de wettelijke prioritering (Sodermans, Vanassche, et al., 2013).

Tabel 1 Verblijfsregelingen naar echtscheidingscohort

	Voor 1995	1995-2006	Na 2006
Altijd bij moeder (100%)	54.2%	38.9%	32.3%
Voornamelijk bij moeder (67%-99%)	20.4%	25.8%	22.9%
Verblijfsco-ouderschap (33%-66%)	6.5%	21.2%	31.1%
Voornamelijk bij vader (67%-99%)	1.3%	1.4%	3.3%
Altijd bij vader (100%)	12.1%	8.8%	9.2%
Andere: vogelnestverblijf of geen vaste regeling	5.5%	3.9%	1.2%
Totale N*	230	1253	737
* Ongewogen totalen, gewogen percentages			

Tabel 2 Verblijfsregelingen naar leeftijd van het kind

	0-5 jaar	6-12 jaar	13-17 jaar	18+ jaar
Altijd bij moeder (100%)	4.7%	24.6%	34.6%	51.2%
Voornamelijk bij moeder (67%-99%)	49.1%	32.2%	28.1%	15.6%
Verblijfsco-ouderschap (33%-66%)	27.9%	37.2%	26.3%	11.7%
Voornamelijk bij vader (67%-99%)	2.7%	3.5%	2.0%	1.1%
Altijd bij vader (100%)	13.6%	1.8%	5.8%	15.8%
Andere: vogelnestverblijf of geen vaste regeling	1.9%	0.9%	3.3%	4.6%
Totale N*	45	522	745	920

* Ongewogen totalen, gewogen percentages

Tabel 3 Verblijfsregelingen voor kinderen 6-12 jaar naar echtscheidingscohort

	Voor 2006	Na 2006
Altijd bij moeder (100%)	29.4%	19.9%
Voornamelijk bij moeder (67%-99%)	35.0%	30.1%
Verblijfsco-ouderschap (33%-66%)	30.6%	43.2%
Voornamelijk bij vader (67%-99%)	2.4%	4.6%
Altijd bij vader (100%)	2.1%	1.5%
Andere: vogelnestverblijf of geen vaste regeling	0.5%	0.8%
Totale N*	245	272

* Ongewogen totalen, gewogen percentages

Tabel 4 Socio-economische profiel van vaders met verblijfsco-ouderschap naar echtscheidingscohort

	Voor 2006	Na 2006		Voor 2006	Na 2006
<i>Opleidingsniveau vader</i>			<i>Opleidingsniveau moeder</i>		
Laag	13.7%	14.1%	Laag	7.3%	9.8%
Midden	45.1%	35.8%	Midden	42.2%	40.8%
Hoog	41.2%	50.1%	Hoog	50.5%	49.4%
<i>Inkomen vader*</i>			<i>Inkomen moeder*</i>		
Laag (<33%)	18.0%	13.8%	Laag (<33%)	7.4%	16.6%
Midden (33%-66%)	41.5%	51.7%	Midden (33%-66%)	51.1%	48.2%
Hoog (>67%)	40.5%	34.4%	Hoog (>67%)	41.5%	35.2%
Totale N**	294	229	Totale N**	291	226

* Ongewogen totalen, gewogen percentages

Tabel 4 geeft dit kort na de wetwijziging reeds in beperkte mate weer. Terwijl er weinig verandering merkbaar is in het opleidingsniveau van ouders met verblijfsco-ouderschap (en zelfs een toename in het aandeel hoogopgeleide vaders), is er wel een diversificatie merkbaar in het inkomensniveau. Voor 2006 is er een gelijkaardig aandeel vaders met een inkomen dat behoort tot het middelste en hoogste tertiair, terwijl na 2006 de vaders die behoren tot het middelste inkomensniveau sterker vertegenwoordigd zijn dan de hoogste inkomens. Bij moeders ligt na 2006 het relatieve aandeel van het middelste tegenover het hoogste inkomensniveau tevens hoger, terwijl er een toename van bijna 10% merkbaar is in het aandeel met het laagste inkomen.

Hoewel bovenstaande cijfers een gedetailleerd beeld schetsen van kinderen en ouders in verblijfsco-ouderschap, houden ze enkele beperkingen in. Ten eerste betreffen de cijfers de situatie van meer dan een decennium geleden; de vraag dringt zich bijgevolg op hoe het landschap van verblijfsregelingen ondertussen is geëvolueerd. Ten tweede beperken deze gegevens zich tot Vlaanderen, en ontbreekt er een overzicht voor de andere regio's (i.e. Brussel en Wallonië) enerzijds, en voor geheel België anderzijds. Tot slot blijft het vooralsnog onduidelijk hoe België zich verhoudt tot andere landen in Europa. Gezien diens snelle start in het kader van de wettelijke prioritering van verblijfsco-ouderschap, kan het leerrijk zijn om inzicht te verkrijgen in de gelijkenissen en verschillen met andere Europese landen.

3 METHODEN

3.1 SIV-DATA

In bovenstaande tabellen (Tabel 1-4) werd gebruik gemaakt van de multi-actor dataset

Scheiding in Vlaanderen (SIV) (Mortelmans & Pasteels, 2011). Aan de basis van deze studie

ligt een steekproeftrekking in het Rijksregister van eerste heterogame huwelijken afgesloten van 1971 tot 2008, tussen in Vlaanderen wonende partners met de Belgische nationaliteit. De steekproef was gestratificeerd naar huwelijkscohorten, waarbij per cohort een oversampling plaatsvond van verbroken huwelijken in een verhouding van twee scheidingen per één nog intact huwelijk. Beide (ex-)partners werden vervolgens tussen 2009 en 2010 individueel benaderd voor deelname aan een CAPI-interview, resulterend in een totale dataset van 6365 respondenten, waarvan 4590 gescheiden waren. Naast deze referentiepersonen werd tevens één gezamenlijk kind bevraagd, alsook één ouder en (indien aanwezig) een nieuwe partner per respondent.

Voor de berekening van bovenstaande beschrijvende gegevens werd allereerst een selectie gemaakt in de volledige SIV dataset van de respondenten uit een niet-intact huwelijk ($N = 4590$) met minstens één inwonend kind ($N = 2478$). De verblijfsregeling werd gecodeerd aan de hand van een preliminaire vraag dat aan de hand van meerkeuzeopties peilde naar het verblijf van het kind (geen vaste regeling, permanent bij de respondent/de ex, nooit bij de respondent/de ex, in hetzelfde huishouden met verhuisbeweging van de respondent/de ex, of afwisselend bij de respondent en de ex). In dit laatste geval werd de respondent gevraagd een maandkalender in te vullen waarbij per dag en nacht kon worden aangegeven of het kind op dat moment in een reguliere maand bij hen verblijft. Het opleidingsniveau van de ouders werd gehercodeerd naar drie categorieën volgens de Europese ISCED score (International Standard Classification of Education (UNESCO, 2012)): *laagopgeleid* (ISCED score 0-2), *midden opgeleid* (ISCED score 3-4) en *hoogopgeleid*

Tabel 5 Distributie van de steekproef, naar land (EU-SILC)

	AT	BE	BG	CY	CZ	DK	EE	EL	ES	FI	FR
Geen kinderen	74.9%	69.9%	70.2%	63.6%	67.3	77.3%	73.3%	68.9%	67.3%	79.6	72.1%
Niet gescheiden met kinderen	23.1%	26.1%	26.7%	34.3%	29.2%	20.0%	24.9%	30.1%	29.6%	17.8%	24.2M
Gescheiden met kinderen	2.0%	4.0%	3.2%	2.1%	3.5%	2.7%	1.9%	1.00%	3.2%	2.7%	3.7%
Totale N*	5944	7334	7468	4068	8552	7750	6383	12546	20693	9251	13581
	HR	HU	IE	IT	LT	MT	NL	PT	RO	SE	SI
Geen kinderen	66.0%	70.8%	61.7%	70.6%	72.6%	69.1%	73.7%	66.7%	66.0%	76.0%	66.3%
Niet gescheiden met kinderen	33.4%	26.7%	35.8%	26.9%	26.1%	27.4%	24.8%	30.4%	33.2%	21.6%	32.1%
Gescheiden met kinderen	0.6%	2.5%	2.5%	2.5%	1.3%	3.5%	1.4%	2.9%	0.8%	2.5%	1.6%
Totale N*	8069	7713	4776	18374	5582	3975	15048	10829	7230	8672	7075

* Ongewogen totalen, gewogen percentages

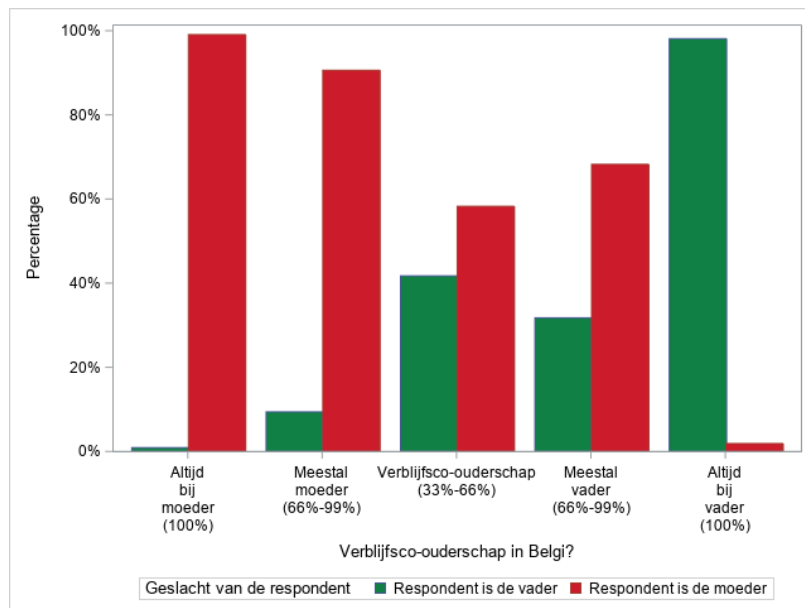
(ISCED score 5-8). Inkomen werd tot slot gecodeerd naar drie categorieën aan de hand van de tertielwaarden, zodat de laagste groep de onderste 33% inkomens vertegenwoordigt, de volgende de middelste 33%, en de hoogste categorie de hoogste 33%. De weergegeven percentages zijn gewogen op huwelijksjaar en scheidingscohort, voor individuen in Tabellen 1 t.e.m. 3, en apart naar geslacht in Tabel 4. Hiermee corrigeren we voor non-respons en herwegen we de sample naar de Vlaamse gescheiden populatie. De totalen tonen we telkens ongewogen, zodat duidelijk is op welke aantallen de gewogen percentages berekend werden.

3.2 EU-SILC DATA

In dit onderzoek gebruiken we de ad hoc module *Living arrangements and conditions of children within separated or blended families*, uit de EU-SILC bevraging van 2021 (Eurostat, 2022). De EU-SILC is een jaarlijkse bevraging in

Europa gebaseerd op een random steekproef van individuen of huishoudens. De populatie is gedefinieerd als de bevolking van alle personen die in particuliere huishoudens wonen op het nationale grondgebied van een betrokken (Europees) land. In onze studie gebruiken we twee gewichten aangeleverd door de EU-SILC. Voor de analyses op kindniveau (zie sectie 4.2) gebruiken we het cross-sectionele gewicht voor individuen. Voor de analyses op huishoud (ouder) niveau (zie sectie 4.3) wegen we de resultaten met het cross-sectionele gewicht voor de weging van de gegevens over huishoudens

Figuur 1 Prevalentie van verblijfsregeling naar geslacht van de respondent (EU-SILC België)

(Eurostat, 2022). Deze gewichten corrigeren voor non-respons en herwegen naar de populatie van het land waaruit de respondent of het huishouden afkomstig is. We rapporteren steeds de ongewogen totalen (datalijnen) gecombineerd met de gewogen percentages, zodat de lezer steeds kan zien op basis van welk aantal datalijnen de gewogen percentages berekend werden.

De steekproef waarop we ons toelagen voor de profielanalyse betreft Europese huishoudens waar kinderen in een gescheiden situatie leven. De term “gescheiden” verwijst hier niet naar de relatiestatus van de ouders, maar naar alle huishoudens met kinderen (gedefinieerd als jonger dan 18 jaar) waarvan een ouder deel uitmaakt van een ander huishouden. De huishoudresponsent is de persoon die zowel vragen beantwoordde over het hele huishouden als over elk kind waarvan de ouder (deels) in een ander huishouden leeft. De module werd niet door kinderen zelf beantwoord, noch werd deze afgenomen voor kinderen van wie één van beide ouders overleden is, die bij hun

grootouders leven, of die hun moeder en vader niet kennen (Eurostat, 2022). Wanneer we verwijzen naar de ouder(s) of het huishouden, wordt de informatie van alle kinderen gebundeld per huishoudresponsent. Wanneer we verwijzen naar het kindniveau kan dit voor meerdere kinderen echter over één huishouden gaan, waar er voor elk kind informatie beschikbaar is in dat huishouden. Als alle kinderen binnen het huishouden dezelfde verblijfsregeling hebben, catalogiseren we het huishouden onder die ene verblijfsregeling. Indien kinderen binnen één huishouden echter verschillende verblijfsregelingen hebben, gebruiken we de term “split verblijfsregeling” (naar de term “split custody” uit de onderzoeksliteratuur (Greif, 1990)). Vermits de grote diversiteit binnen de split-groep én de focus van dit artikel op verblijfsco-ouderschap, verdelen we de split groep op in “split mét verblijfsco-ouderschap” wanneer minimaal één kind in verblijfsco-ouderschap verblijft en “split zonder verblijfsco-ouderschap” wanneer geen enkel kind in het huishouden in verblijfsco-ouderschap verblijft.

De steekproef die we gebruiken in dit artikel is gelimiteerd tot de EU-SILC bevraging in België. Deze deelsteekproef betreft 4600 huishoudens (ongewogen in de dataset), ofwel 2.1% van alle huishoudens of 7.5% van alle huishoudens met kinderen (gewogen percentages). Tabel 5 toont de verdeling van de steekproef naar alle deelnemende landen waar bij het schrijven van dit artikel data voor voorhanden was, opgedeeld naar huishoudens zonder kinderen, intacte huishoudens met kinderen en niet-intacte huishoudens met kinderen. Opvallend is meteen dat van alle onderzochte landen de verhouding gescheiden huishoudens waar kinderen aanwezig zijn het hoogst is in België, met bijna 4%. Het laagste percentage, minder dan 1%, vinden we dan weer terug in Roemenië.

Zoals gesteld, gebruiken we in dit artikel twee perspectieven. In secties 5 en 6 vertrekken we vanuit de positie van de kinderen, waarbij elk individueel kind van gescheiden ouders in de sample (N=847) apart in rekening wordt gebracht. In sectie 7 gaan we vervolgens in op de kenmerken van de ouders (de huishoudrespon- dent) (N=559), wat een andere interpretatie vereist dan in de twee voorgaande secties. Ten eerste kan de rapporterende ouder ofwel de moeder ofwel de vader zijn. In dit verband toont Figuur 1 de relatie die er bestaat tussen de verblijfsregeling van het kind en de ant- woordende huishoudrespon- dent. Wanneer een kind altijd bij één van beide ouders (moe- der of vader) verblijft, dan is de kans groot dat dit ook door de betrokken huishoudrespon- dent wordt aangegeven. Bij verblijfsco-ouders- chap liggen deze percentages veel dicht- er bij elkaar.

Er worden in deze profielanalyse verschillende kenmerken van kinderen en ouders in beschou- wing genomen. Allereerst bekijken we verblijfs- regelingen naar leeftijd van het kind, dat wordt opgedeeld in 0-5 jaar, 6 tot 12 jaar en 13 tot 17

jaar. Daar de selectie van kinderen alleen min- derjarigen betrof, kon er niet gekeken worden naar verblijfsregelingen bij kinderen ouder dan 18. Vervolgens nemen we de gezondheidstoe- stand van kinderen in verschillende verblijfsre- gelingen onder de loep, gequoteerd aan de hand van een 5-puntsschaal gaande van *heel goed* tot *heel slecht*. Bij de kenmerken van de ouders kijken we eerst naar de huishoudom- vang, berekend als de som van alle individuen binnen het huishouden van de rapporterende ouder, en de aanwezigheid van een partner in diens huishouden. Hierna volgen enkele soci- aaleconomische kenmerken, zijnde het oplei- dingsniveau, de activiteitstatus en de financiële draagkracht van de ouder. Het opleidingsni- veau werd bepaald aan de hand van het ISCED scoringsysteem (UNESCO, 2012) en geherco- deerd tot *laagopgeleid* (ISCED score 0-2), *mid- den opgeleid* (ISCED score 3-4) en *hoogopgeleid* (ISCED score 5-8). Activiteitstatus werd be- vraagd aan de hand van 10 antwoordcatego- rieën (werkend, werkloos, student, militair, etc.), en gehercodeerd naar *werkend*, *werkloos* en *andere status*. Financiële draagkracht werd bevraged aan de hand van een 6-puntsschaal gaande van *heel moeilijk* tot *heel gemakkelijk*, en werd ook zo overgenomen in de analyse. Het armoederisico tot slot werd berekend als een inkomen hoger (*geen armoederisico*) of la- ger (*wel armoederisico*) dan 60% van het medi- ane inkomen van het betreffende land, en op- genomen als dummyvariabele. Finaal kijken we naar de levenstevredenheid van ouders, be- vraagd aan de hand van een 10-puntsschaal en vervolgens gehercodeerd zodat scores 1 tot 3 *ontevreden* voorstellen, scores 4 tot 6 *niet te- vreden*, *niet ontevreden* en 7 tot 10 *tevreden*.

4 RESULTATEN

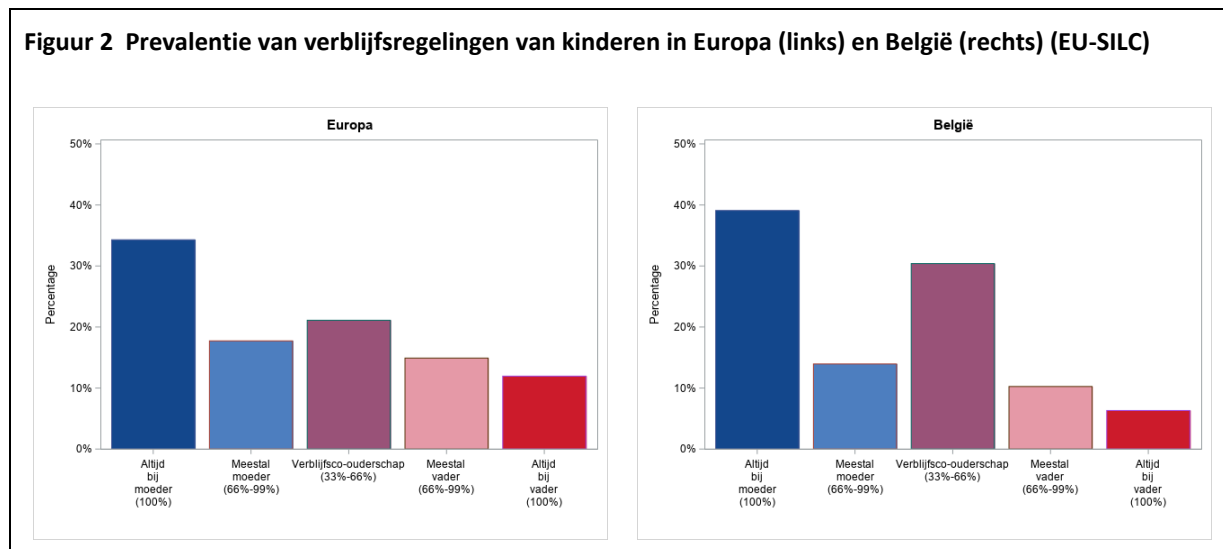
Dit luik beschrijft de resultaten van de profielanalyse met de EU-SILC gegevens. Eerst positioneren we de prevalentie van verblijfsco-ouderschap in België binnen het ruimere Europese kader. Vervolgens beschouwen we enkele kenmerken van kinderen in verblijfsco-ouderschap in België, en tot slot nemen we eigenschappen van de ouders met gedeeld verblijf onder de loep.

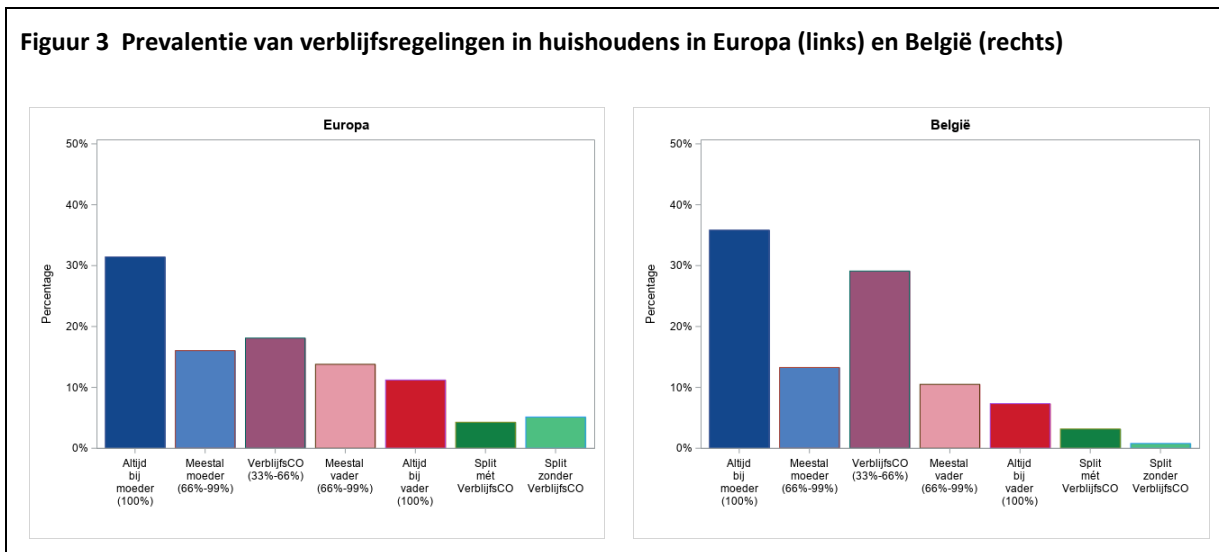
4.1 BELGISCH VERBLIJFSCO-ouderschap IN EUROPA

In wat volgt bieden we een meer gedetailleerde kijk op verblijfsco-ouderschap in België binnen het ruimere Europese kader. Figuur 2 geeft in dit verband de verdeling weer van verblijfsregelingen over alle Europese landen in de sample.

Het moederverblijf blijft het populairst: 34.3% van de kinderen met gescheiden ouders verblijft uitsluitend bij de moeder, en 17.7% voornamelijk. Daarentegen verblijft 12.0% van de kinderen uit scheidingssituaties uitsluitend en 14.9% voornamelijk bij de vader. Een vijfde (21.1%) tot slot bevindt zich in verblijfsco-ouderschap. In België neemt verblijfsco-ouderschap een beduidend groter aandeel in dan het Europese gemiddelde: 30.4% van de kinderen met gescheiden ouders verblijft afwisselend bij vader en moeder. Toch blijft ook het moederverblijf stand houden, met 39.1% van de kinderen dat uitsluitend en 13.9% dat voornamelijk bij de moeder verblijft. Vaderverblijf neemt dan ook een opvallend kleiner aandeel in dan het Europese gemiddelde, met 6.3% dat uitsluitend en 10.3% dat voornamelijk bij de vader verblijft.

Figuur 2 Prevalentie van verblijfsregelingen van kinderen in Europa (links) en België (rechts) (EU-SILC)

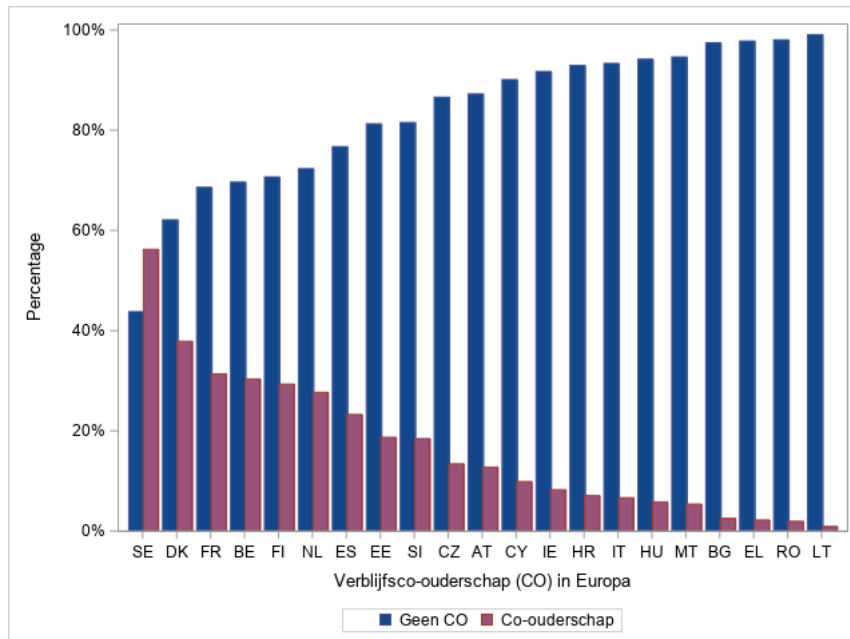
Figuur 3 Prevalentie van verblijfsregelingen in huishoudens in Europa (links) en België (rechts)

Terwijl Figuur 2 een overzicht biedt van de verdeling van verblijfsregelingen vertrekkende vanuit de gegevens over kinderen, is het ook nuttig om dit te beschouwen vanuit de ouders, meer bepaald vanuit het huishoudniveau. Zoals eerder toegelicht, is het mogelijk dat kinderen van eenzelfde gescheiden koppel op een verschillende manier gehuisvest worden, wat in onderzoeksliteratuur rond verblijfsregelingen bekend staat als “split custody” (Greif, 1990). Figuur 3 geeft inzicht in de verdeling van verblijfsregelingen vanuit de positie van de ouders, waarbij de vijf “basis” categorieën te interpreteren zijn als een ouder die alleen kinderen heeft met die specifieke verblijfsregeling, terwijl de “split” categorieën het aandeel ouders weergeven dat kinderen heeft met verschillende verblijfsregelingen, waaronder al dan niet verblijfsco-ouderschap voor minstens één kind. Zowel voor Europa als België is de verdeling van de basiscategorieën zeer gelijkwaardig aan wat we zagen in Figuur 2. Bij de split categorieën zien we dan weer dat over heel Europa 4.3% (N=319) en in België 3.2% (N=16) een andere verblijfsregeling heeft naast verblijfsco-ouderschap. Van de Europese ouders heeft 5.1% (N=383) dan weer verschillende verblijfsregelingen waar verblijfsco-ouderschap geen

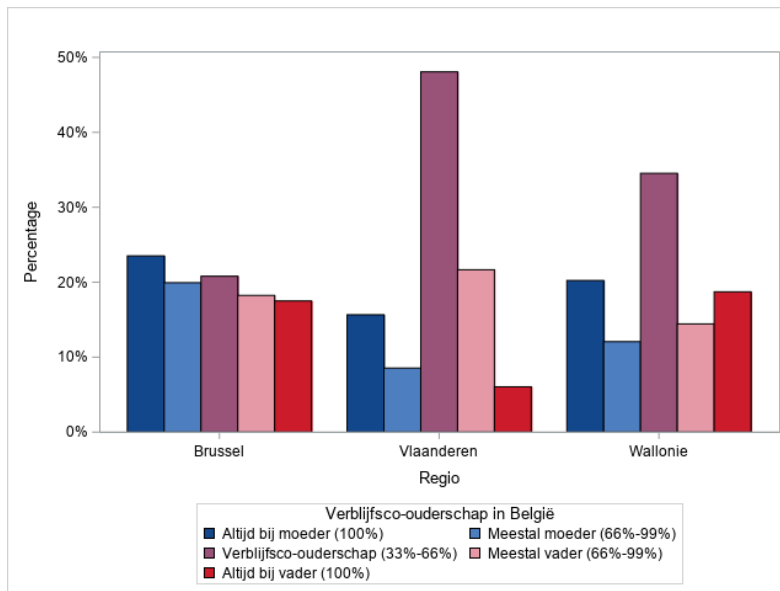
deel van uitmaakt; bij de Belgische ouders is dit 0.8% (N=4).

Ondanks de significante positie dat verblijfsco-ouderschap inneemt in zowel België als globaal over Europa, is het belangrijk om te wijzen op de sterk verschillende prevalentie van deze verblijfsregeling naar land. Zoals Figuur 4 weergeeft, is het hoogste aandeel verblijfsco-ouderschap te vinden in Zweden, waar 56.2% van de kinderen uit gescheiden huishoudens afwisselend bij elke ouder verblijft. Ook in de andere Noord-Europese landen ligt de prevalentie hoog, met 37.9% in Denemarken en 29.3% in Finland. België neemt hierbij een prominente vierde plek in, met 30.3% dat zich in verblijfsco-ouderschap bevindt. Opvallend is de parallel met Frankrijk, waar het aandeel verblijfsco-ouderschap 31.4.0% bedraagt, en het kleine verschil met Nederland, waar het aandeel op 27.7% ligt.

Figuur 4 Prevalentie van verblijfsco-ouderschap van kinderen naar land (EU-SILC)

Figuur 5 Prevalentie van verblijfsco-ouderschap van kinderen naar regio (EU-SILC België)

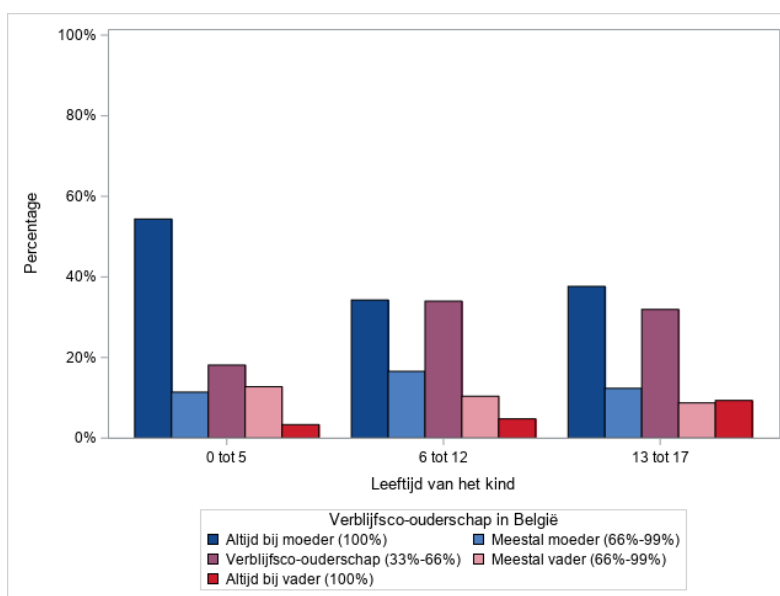

Tot slot zoomen we dieper in op de Belgische context en vergelijken we de prevalentie van de verblijfsregelingen naar regio. Met een aandeel van respectievelijk 48.1% en 34.5% zijn Vlaanderen en Wallonië duidelijke koplopers wat verblijfsco-ouderschap betreft. Brussel hinkt achter met 20.8%, maar toont wel een veel gelijkmatigere spreiding over de verblijfsregelingen. In Wallonië is uitsluitend verblijven bij de moeder (20.2%) de tweede meest voorkomende verblijfsregeling, gevolgd door uitsluitend verblijven bij de vader (18.7%). Meestal bij de vader verblijven is met 21.7% de tweede meest voorkomende regeling in Vlaanderen, gevolgd door uitsluitend verblijven bij de moeder (15.7%).

4.2 KENMERKEN VAN KINDEREN IN VERBLIJFS-CO-ouderschap EUROPA

Betreffende de kenmerken van kinderen in verblijfsco-ouderschap zien we ten eerste dat voor heel jonge kinderen (0 tot 5 jaar) uitsluitend bij de moeder verblijven meest voorkomend is (Figuur 4). Dit ligt in lijn met bestaand onderzoek dat stelt dat stabiliteit in het verblijf belangrijk is op zeer jonge leeftijd (Juby et al., 2005; McIntosh et al., 2013; Tornello et al., 2013) – wat zich dan meestal uit in eenouderverblijf bij de moeder. Vanaf 6 jaar ligt verblijfsco-ouderschap doorgaans hoger, wat ook in België het geval blijkt te zijn. Waar we bij de jongste leeftijdsgroep vaststellen dat 18.1% zich in verblijfsco-ouderschap bevindt, ligt dit voor de 6-tot 12-jarigen op 34.0%. Voor de oudste leeftijdsgroep zien we dan weer dat verblijfsco-ouderschap lichtjes afneemt (31.9%), ten voordele van het uitsluitend verblijven bij de moeder (37.7%) en de vader (9.3%).

Figuur 6 Prevalentie van verblijfsregeling van kinderen naar leeftijd van het kind (EU-SILC België)

Tabel 6 Prevalentie van verblijfsregeling naar gezondheid van de kinderen (EU-SILC België)

	Altijd bij moeder (100%)	Meestal moeder (67%-99%)	Verblijfsco-ouderschap (33%-66%)	Meestal vader (67%-99%)	Altijd bij vader (100%)
Heel goed	73.9%	65.0%	59.6%	66.4%	83.1%
Goed	19.8%	29.4%	33.5%	22.2%	15.8%
Redelijk	4.0%	1.4%	4.9%	7.8%	0.0%
Slecht	2.0%	2.5%	2.0%	2.5%	0.0%
Heel slecht	0.3	1.7%	0.0%	1.2%	1.2%
Totale N*	274	99	215	70	39

* Ongewogen totalen, gewogen percentages

Ook dit ligt in lijn met eerdere bevindingen die verwijzen naar zelfstandigheid van adolescenten in het maken van een keuze rond hun verblijf, en de wens voor meer stabiliteit (Claessens & Mortelmans, 2021).

Zoals eerder gesteld, prijzen talrijke studies de voordelen van verblijfsco-ouderschap voor het welzijn van het kind. Zo zou bij beide ouders verblijven een positieve uitwerking kennen op schoolresultaten, algemene levenstevredenheid en mentale en fysieke gezondheid (Steinbach, 2019; Steinbach & Augustijn, 2022). Dit wordt evenwel niet gereflecteerd in Tabel 6, dat de gezondheidstoestand weergeeft van kinderen in verschillende verblijfsregelingen. Buiten voor wie meestal bij de vader verblijft, ligt het aandeel met een (heel) goede gezondheid overal boven 90%, en de hoogste score wordt het vaakst gerapporteerd bij uitsluitend moeder- (73.9%) en vaderverblijven (83.1%)

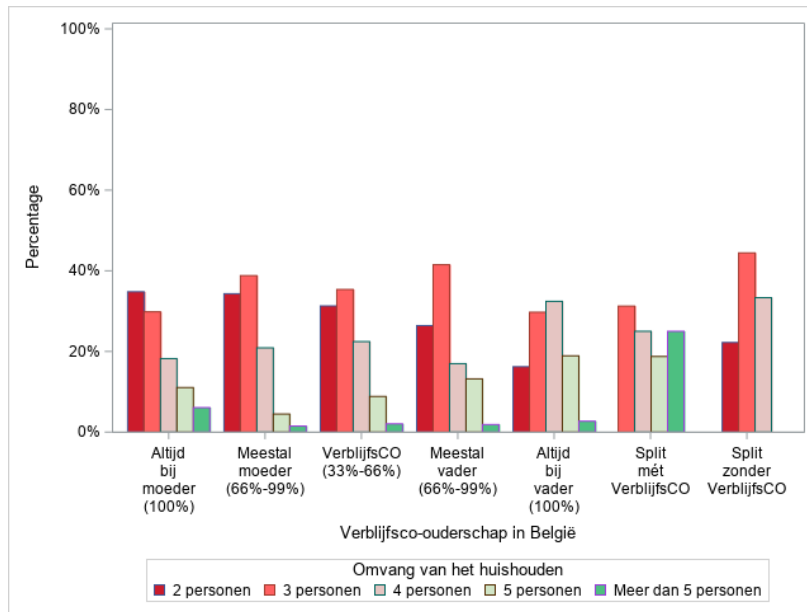
4.3 KENMERKEN VAN OUDERS MET VERBLIJFSKO-ouderschap

Tot slot beschouwen we de kenmerken van de ouders met kinderen in verblijfsco-ouderschap,

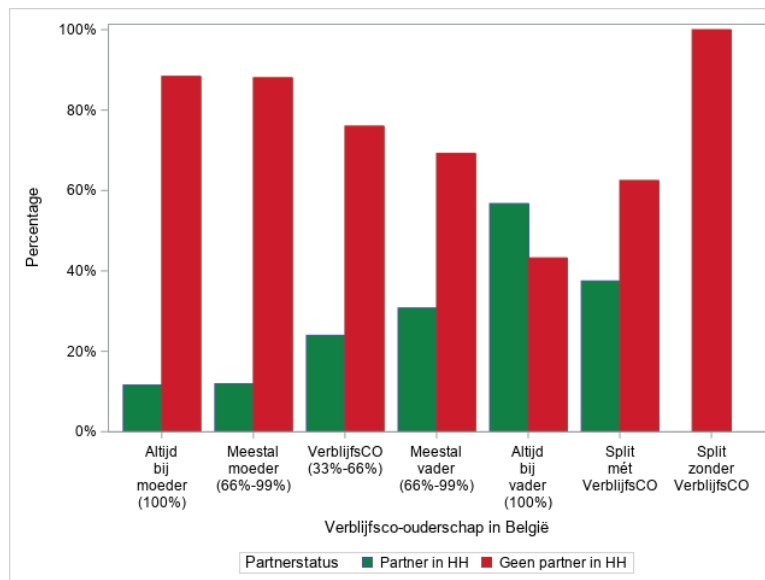
voornamelijk in vergelijking met andere verblijfsregelingen. Hierbij wordt, zoals in Figuur 3, vertrokken vanuit de ouders, wat maakt dat er telkens een opdeling wordt gemaakt tussen ouders die dezelfde basisverblijfsregeling hebben voor alle kinderen versus ouders die kinderen hebben in verschillende verblijfsregelingen, waaronder al dan niet verblijfsco-ouderschap.

Figuur 7 toont per verblijfsregeling de omvang van het huishouden van de rapporterende ouder. Tweepersoonshuishoudens komen het meest frequent voor bij ouders wiens kinderen uitsluitend (34.8%) of meestal (34.3%) bij de moeder verblijven, wat bijgevolg specifiek alleenstaande moeders betreft. Driepersoonshuishoudens vinden we het vaakst terug bij ouders van wie de kinderen meestal bij de vader (41.5%), meestal bij de moeder (38.8%), of in verblijfsco-ouderschap (35.4%) verblijven. Grotere huishoudens met 4 en 5 personen komen dan weer het vaakst voor wanneer kinderen

Figuur 7 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar huishoudomvang (EU-SILC België)

Figuur 8 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar aanwezigheid van een partner (EU-SILC België)

uitsluitend bij de vader verblijven (respectievelijk 32.4% en 18.9%) of een gemengde verblijfsregeling kennen. Binnen deze laatste categorie zien we dat 4-persoonshuishoudens tevens veelvoorkomend zijn indien er wel (25.0%) en geen verblijfsco-ouderschap (50.0%) is. Opvallend is het hoge aandeel huishoudens met meer dan 5 personen bij ouders die verschillende verblijfsregelingen hebben, waaronder verblijfsco-ouderschap (25.0%).

Dit reflecteert mogelijk de realiteit van samengestelde gezinssituaties, waar het aanhouden van verschillende verblijfsregelingen een uiting is van het continueren van reeds bestaande afspraken, of de praktische uitdagingen inperkt die herhaalde verhuisbewegingen (bv. bij verblijfsco-ouderschap) met zich meebrengen (Hawthorne, 2000; Juby et al., 2005). 5-persoons huishoudens zijn evenwel ook bij de andere verblijfsregelingen prevalent.

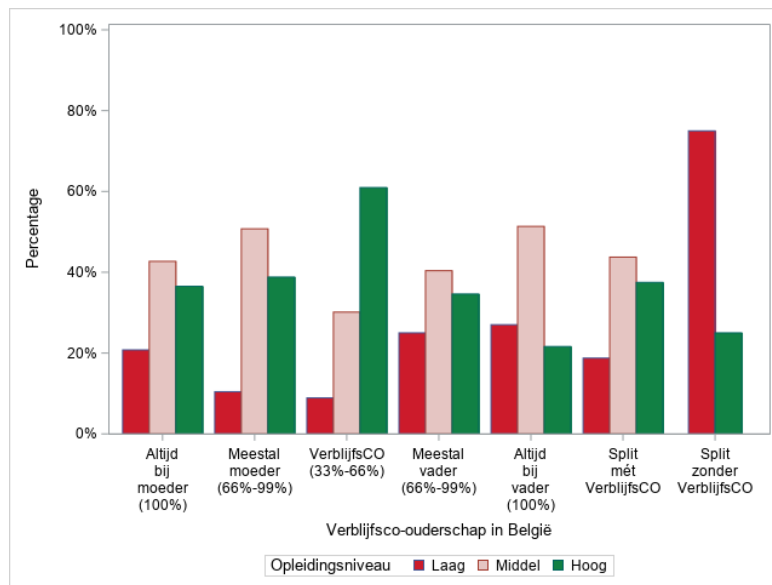
De hogere prevalentie van grote huishoudens bij vaders verblijven en split verblijfsregelingen valt deels te verklaren vanuit de hogere aanwezigheid van een partner in deze situaties. Dit wordt weergegeven in Figuur 8: waar de aanwezigheid van een partner bij moeder verblijven 11.6% bedraagt, is dit respectievelijk 30.8%, 56.8% en 37.5% indien kinderen meestal of uitsluitend bij de vader verblijven, dan wel in verschillende verblijfsregelingen waaronder verblijfsco-ouderschap. De verklaring ligt hiervoor mogelijk in de hogere herpartneringsfrequenties bij vaders dan moeders, dat ook wordt teruggevonden in eerder onderzoek (Pasteels & Mortelmans, 2013).

Vervolgens gaan we dieper in op de sociaaleconomische status van ouders naargelang de verblijfsregeling. Ondanks de verwachte toename in heterogeniteit (zie supra), zijn in de categorie verblijfsco-ouderschap ouders met een

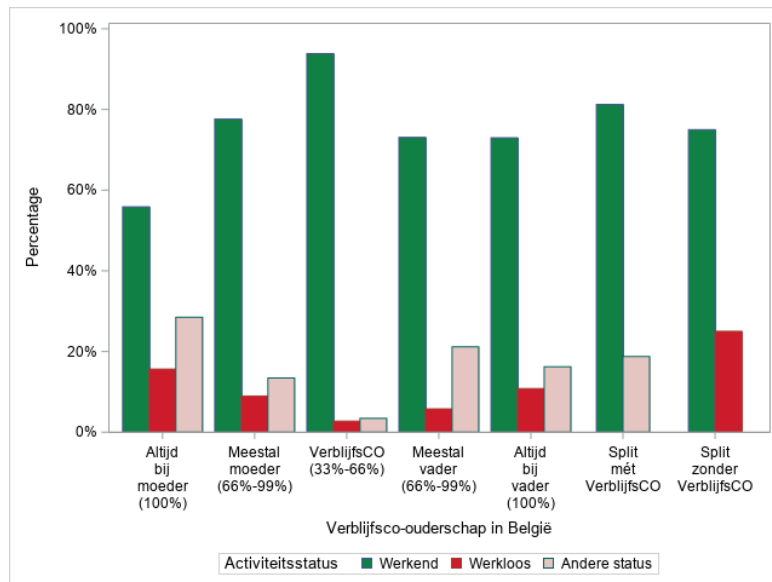
hoog opleidingsniveau het meest vertegenwoordigd (61.0%). In de andere basis verblijfs-categorieën ligt het overwicht bij middelopgeleide ouders, en vinden we het hoogste aandeel laagopgeleide ouders wanneer kinderen uitsluitend altijd bij de vader (27.0%), meestal bij de vader (25.0%) en altijd bij de moeder (20.8%) verblijven. Bij de split verblijfsregelingen zien we twee verschillende verhalen. Wanneer er wel verblijfsco-ouderschap is, neemt de middelopgeleide groep het grootste aandeel in (43.8%), terwijl de laagopgeleide groep opvallend omvangrijk is wanneer er geen verblijfsco-ouderschap is (75.0%).

De activiteitstatus van de ouder, weergegeven in Figuur 10, ligt in lijn met de bevindingen over opleidingsniveau. Bij diegenen die verblijfsco-ouderschap hebben, ligt het aandeel werkenden het hoogst (93.8%) en het aandeel werklozen het laagst (2.7%). Dit is niet verwonderlijk, daar het gelijkmatiger delen van de zorg voor kinderen doorgaans een positief effect heeft op de beschikbare (arbeidstijd) van ouders, en vooral moeders (Claessens & Mortelmans, 2021; Sodermans et al., 2015). Een hogere mate van werkloosheid is dan weer te vinden bij ouders wiens kinderen altijd bij de moeder (15.6%) of altijd bij de vader (10.8%) verblijven, terwijl een andere status (gepensioneerd, niet werkzoekend, studierend, etc.) het frequentst voorkomt indien kinderen uitsluitend bij de moeder verblijven (28.5%). Bij de split verblijfsregelingen tot slot zien we een opvallend hoog aandeel werkloze ouders wanneer er wel verblijfsco-ouderschap is (25.0%).

Figuur 9 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar opleidingsniveau ouder (EU-SILC België)

Figuur 10 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar activiteitsstatus van de ouder (EU-SILC België)

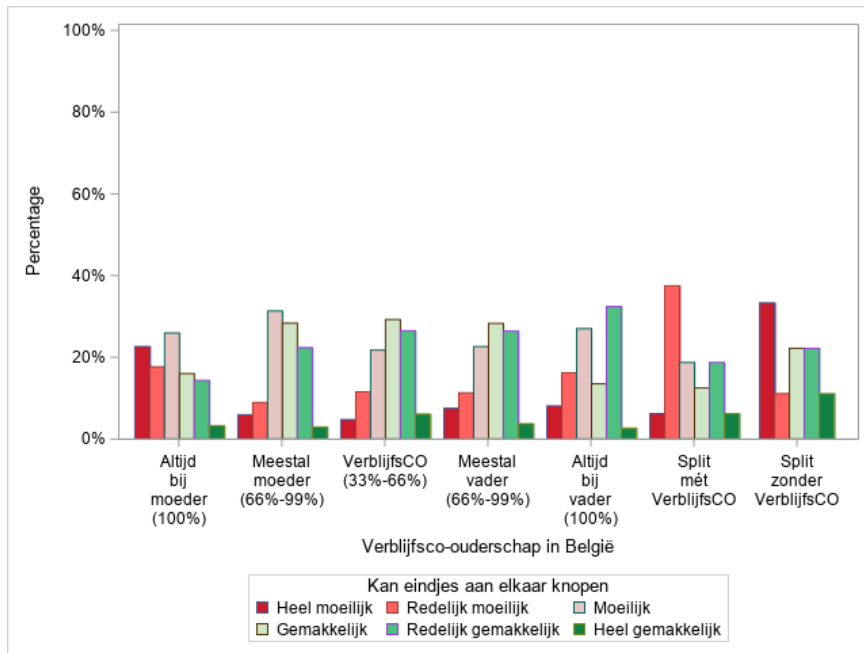
Belangrijk in het kader van het algemeen welzijn van kinderen (en ouders) na een relatiebreuk, is de subjectieve perceptie van het beschikbare inkomen. Het gevoel hebben dat men moeilijk kan rondkomen is een katalysator van stress, dat zich kan uiten in verlaagde investering in de opvoeding en verzwakking van de ouder-kind relatie (Ponnet et al., 2016; Shelleby, 2018). Figuur 11 toont dat vooral in geval van verblijfsco-ouderschap ouders het gevoel hebben de eindjes aan mekaar te kunnen knopen (61.9%), gevolgd door ouders wiens kinderen meestal bij de vader (58.5%) en meestal bij de moeder (53.8%) verblijven. Ouders van wie de kinderen altijd bij de moeder verblijven rapporteren de grootste financiële moeilijkheden onder de basis verblijfsregelingen, met slechts 33.7% dat stelt makkelijk rond te kunnen komen. Bij de split categorieën zien we ook een tamelijk hoge prevalentie van financiële moeilijkheden. Respectievelijk 62.6% en 66.6% van de ouders met meerdere verblijfsregelingen stellen moeilijk de eindjes aan mekaar te kunnen knopen, wanneer men respectievelijk wel en geen verblijfsco-ouderschap heeft.

Ook het armoederisico ligt opvallend hoger indien kinderen altijd bij de moeder verblijven (32.6%) dan in andere verblijfsregelingen (weergegeven in Figuur 12). Dit ligt in lijn met uitgebreid onderzoek dat wijst op het hoge armoederisico van (alleenstaande) moeders na een relatiebreuk enerzijds, en de correlatie tussen de financiële middelen van de ex-partners anderzijds (Harkness, 2022; Mortelmans, 2020). Ouders met verblijfsco-ouderschap vertonen dan weer het laagste armoederisico (7.5%), gevolgd door wiens kinderen altijd bij de vader verblijven (10.8%). Meestal bij de vader verblijven houdt evenwel een groter armoederisico in dan meestal bij de moeder verblijven, met aandelen die respectievelijk 22.6%

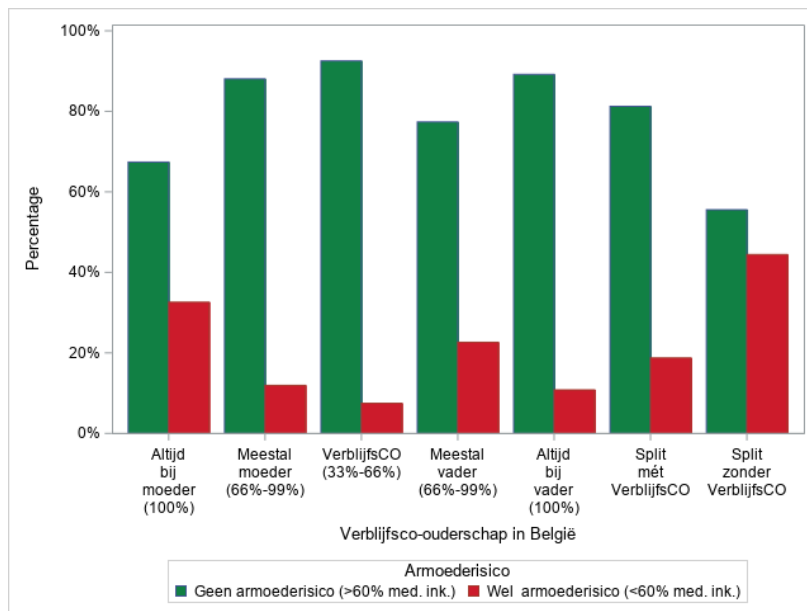
en 11.9% bedragen. Het hoogste aandeel ouders dat risico loopt op armoede vinden we bij de split verblijfsregelingen zonder verblijfsco-ouderschap: 44.4% heeft daar een inkomen lager dan 60% van het mediane inkomen. Voor de split verblijfsregelingen met verblijfsco-ouderschap ligt dit beduidend lager, op 18.8%.

Naast de sociaaleconomische positie geven studies over de gevolgen van relatiebreuken in toenemende mate aandacht aan het welzijn van ouders, voornamelijk in functie van de gekozen verblijfsregeling. Zo zou verblijfsco-ouderschap, voornamelijk door toegenomen contact tussen vaders en kinderen en lagere tijdsdruk voor moeders, de beste uitwerking kennen op het welzijn van ouders, wat zich onder andere uit in verhoogde levenstevredenheid (Augustijn, 2023b; Bauserman, 2012; Fritzell et al., 2020). Figuur 13 lijkt dit niet te bevestigen. Bij de basis verblijfsregelingen komt de hoogste mate van tevredenheid het meest voor bij ouders wiens kinderen meestal bij de vader (84.6%) of de moeder (81.8%) verblijven, al verschilt dit weinig van het aandeel zeer tevreden ouders met verblijfsco-ouderschap (81.5%). Indien kinderen uitsluitend bij de moeder verblijven (69.3%) of in geval van een split verblijfsregeling zonder verblijfsco-ouderschap (75.0%) zijn er wel beduidend minder ouders die een heel hoge levenstevredenheid rapporteren. In beide verblijfsituaties geeft ongeveer een kwart aan noch tevreden, noch ontevreden te zijn.

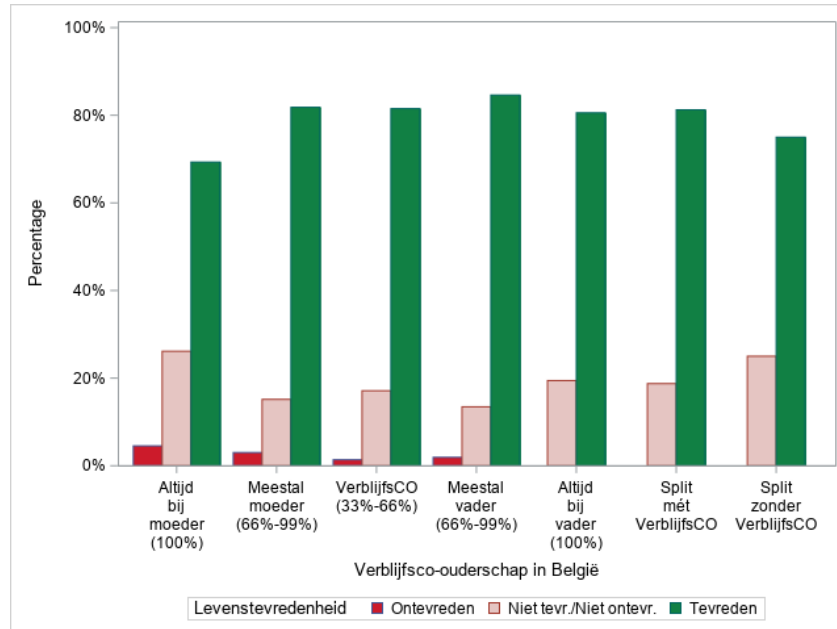
Figuur 11 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar financiële draagkracht (EU-SILC België)

Figuur 12 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar armoederisico (EU-SILC België)

Figuur 13 Ouders met kinderen in verblijfsregelingen naar levenstevredenheid van de ouder (EU-SILC België)

5 BESLUIT

Vergeleken met de rest van Europa nam België een vroege start in het wettelijk prioriteren van verblijfsco-ouderschap. Dit bracht een snelle popularisering van verblijfsco-ouderschap op gang, wat zich reeds in 2011 uitte in de cijfers van Scheiding in Vlaanderen: bij ouders die scheidden na 2006 lag gedeeld verblijf reeds drie keer hoger dan bij zij die voor 1995 uiteengingen. Tien jaar later blijkt uit EU-SILC data dat België zich met een aandeel verblijfsco-ouderschap van 30.4% duidelijk boven het Europese gemiddelde van 21.1% bevindt. De Noord-Europese landen tekenen evenwel de hoogste aandelen verblijfsco-ouderschap op, met Zweden als absolute koploper. Hoewel de Noordelijke staten gekend staan als Europese leiders in wettelijke evoluties richting gendergelijkheid (bv. uitgebreid ouderschapsverlof voor vaders na de geboorte in Zweden (Ma et al., 2020)) is

het voor verblijfsco-ouderschap echter trefvend dat Zweden slechts een wettelijke erkenning, maar geen prioritering kent van verblijfsco-ouderschap (Turunen et al., 2020). De hoge frequentie van gedeeld verblijf die daar wordt vastgesteld is dan ook een uiting van een maatschappelijke norm die de bovenhand heeft genomen. Dit is ook deels het geval in België. Sinds 2007 bestaan er twee echtscheidingsgronden, onherstelbare ontwrichting en onderlinge toestemming, waarbij in dat laatste geval ouders in eerste instantie zelf (zonder gerechtelijke procedure) tot een overeenkomst komen – wat er op duidt dat ook ouders in toenemende mate zélf opteren om het verblijf van hun kinderen te verdelen. Bovendien is er een aanzienlijk deel niet-gehuwde samenwoners met kinderen die een relatiebreuk ervaren (Van den Berg & Mortelmans, 2018), en ook in eerste instantie zelf tot afspraken komen betreffende de verblijfsregeling. Mogelijk levert dit mede een bijdrage aan de maatschappelijke

impuls richting verblijfsco-ouderschap die de overhand neemt.

Zoals eerder aangegeven, gaat deze normalisering gepaard met een toegenomen heterogeniteit in ouders die voor verblijfsco-ouderschap opteren (Sodermans, Matthijs, et al., 2013). In dit kader is er de laatste jaren veelvuldig aandacht geschonken aan een mogelijk selectie-effect dat de eerder gevonden positieve gevolgen van verblijfsco-ouderschap nuanceert. Waar enerzijds wordt gesteld dat kinderen die bij beide ouders verblijven beter scoren dan kinderen die bij één ouder verblijven op het vlak van fysiek en mentaal welzijn, aanpassing aan de scheiding, hechtheid van familiebanden en schoolresultaten (Baude et al., 2016; Nielsen, 2014), suggereren andere studies dat dit voornamelijk te wijten is (of was) aan de keuze voor verblijfsco-ouderschap door ouders die (reeds voor de breuk) een hoger inkomen, minder conflict en betere ouder-kind relaties hadden. Hiermee rekening houdend vinden sommige studies geen verschillen of zelfs slechtere uitkomsten voor kinderen in verblijfsco-ouderschap (Smyth et al., 2016; Vanassche et al., 2013), vooral in geval van hoog conflict tussen ouders (Sandler et al., 2013). Anderen rapporteren dan weer praktische nadelen van verblijfsco-ouderschap, zoals herhaalde verhuisbewegingen (Baude et al., 2010); dit vormt dan weer een gedeeltelijke verklaring voor de afname van gedeeld verblijf voor oudere adolescenten die standvastigheid wensen in het kader van hun onderwijs- en sociale leven (Campo et al., 2012). Dit doet vragen rijzen naar de gevolgen voor kinderen die in België bij beide ouders verblijven, zeker nu verblijfsco-ouderschap een algemene inburgering lijkt te kennen. Zoals blijkt uit de profielanalyse, zijn er echter geen opmerkelijke verschillen tussen de verblijfsregelingen betreffende gezondheidstoestand van kinderen en tevredenheid van ou-

ders. Verblijfsco-ouderschap blijft wel leeftijdsgebonden: vooral jongere kinderen verblijven zowel bij moeder als bij vader. Ook zien we een duidelijke indicatie van het voorbestaan van een sociaaleconomische gradiënt, waarbij ouders in verblijfsco-ouderschap opvallend vaker hoger opgeleid en aan het werk zijn, alsook een lager armoederisico kennen. De toegenomen heterogeniteit die reeds kort na de wetswijziging in 2006 merkbaar was, heeft bijgevolg verblijfsco-ouderschap niet helemaal losgekoppeld van een sterkere onderwijspositie of economische draagkracht.

Desalniettemin blijven studies overwegend positieve gevolgen rapporteren voor ouders die opteren voor verblijfsco-ouderschap, in een veelheid aan situaties. Zo is aangetoond dat een gelijkere verdeling van de zorg voor kinderen de negatieve economische impact dat een relatiebreuk nog steeds heeft voor vrouwen (Mortelmans, 2020) kan temperen (Augustijn, 2023a), deels door een toename in beschikbare tijd waarmee kan geïnvesteerd worden in arbeid of het vinden van een nieuwe partner (Kalmijn & van Groenou, 2005; Vanassche et al., 2015). Anderen rapporteren tevens dat de praktische problemen verbonden aan verblijfsco-ouderschap niet opwegen tegen de positieve ervaringen van kinderen, en dat oudere adolescenten die een eenouderverblijf beter bij hun behoeften vinden passen niet persé negatief staan tegenover verblijfsco-ouderschap op zich (Baude et al., 2010; Campo et al., 2012). Tot slot tonen recente reviews aan dat de positieve gevolgen van verblijfsco-ouderschap op vlak van een beter fysiek en mentaal welzijn, vlottere aanpassing aan de scheiding, hechtere familiebanden en hogere schoolresultaten blijven gelden ongeacht het inkomen en coöperatief vermogen van ouders (Nielsen, 2018a; Steinbach, 2019). Teneinde inzicht te verkrijgen in de algemene toepasselijkheid van deze bevindingen, is het aangewezen

om de prevalentie en gevolgen van het verblijven bij beide ouders verder kaart te brengen. Zo dient ten eerste dieper ingegaan te worden op de realiteit van het selectie-effect, dat een onderwerp van debat blijft binnen de onderzoekswereld (Nielsen, 2018b). Ten tweede is een methodologische uitbreiding aan de orde; meeste bestaande studies zijn cross-sectioneel van aard, wat het moeilijk maakt om sluitende en lange-termijn conclusies te trekken betreffende de gevolgen van verblijfsco-ouderschap voor ouders en kinderen (Baude et al., 2016). Ten derde zijn eenduidigere definiëringen van verblijfsco-ouderschap van belang om betekenisvolle vergelijkingen te kunnen maken over de tijd en tussen landen. Er bestaat een sterke variatie in zowel wettelijke als onderzoeksdefinities van wat geldt als een verblijf bij beide ouders, wat tot aanzienlijke verschillen kan leiden met betrekking tot de ervaringen bij en uitkomsten van deze verblijfsregeling (Baude et al., 2016; Cashmore & Parkinson, 2009; Fabricius et al., 2012). Longitudinale en internationale datasets zoals de EU-SILC zijn dan ook cruciaal om vergelijkende inzichten te verkrijgen, en om bij te dragen aan het momenteel nog beperkte internationaal comparatieve onderzoek (zie bijvoorbeeld: Augustijn et al., In review; Bjarnason et al., 2012; Hakovirta & Skinner, 2021; Riser et al., 2022).

Bevindingen zoals beschreven in deze studie zijn tot slot niet alleen van belang voor het wetenschappelijke discours; inzichten in de individuele en gezinsprofielen waar verblijfsco-ouderschap van tel is, kunnen een belangrijke bijdrage leveren in het uitstippelen van beleid dat een gedeeld verblijf toegankelijker maakt voor alle gezinnen, ongeacht demografische of sociaaleconomische kenmerken. Alleen door kennis van welke voor- en nadelen (al dan niet) ervaren worden in specifieke gezinssituaties, kan er ingezet worden op het aanpakken en voor-

komen van mogelijke problemen bij het beoefenen van verblijfsco-ouderschap, bijvoorbeeld met gerichte bemiddelingsstrategieën of tijdelijke financiële ondersteuning. Een toename in het aantal verblijfsco-ouderschapssituaties laat dan weer toe onze inzichten aan te scherpen en te verfijnen. Hoewel België, en Vlaanderen in het bijzonder, op de goede weg is, is verblijfsco-ouderschap zeker nog niet de absolute norm. Door aandacht te blijven hebben voor de eigenschappen, ervaringen én problemen van de betreffende gezinnen, kan de weg naar een gedeeld verblijf (en diens voordelen voor kinderen en ouders) in toenemende mate voor iedereen open liggen.

6 REFERENTIES

- Augustijn, L. (2022). Physical custody arrangements and fathers' post-separation well-being. *Journal of Family Studies*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/13229400.2022.2108720>
- Augustijn, L. (2023). Post-separation Care Arrangements and Parents' Life Satisfaction: Can the Quality of Co-parenting and Frequency of Interparental Conflict Explain the Relationship? *Journal of Happiness Studies*, 1-20. <https://doi.org/10.1007/s10902-023-00643-5>
- Bastaits, K., & Pasteels, I. (2019). Is joint physical custody in the best interests of the child? Parent-child relationships and custodial arrangements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(11-12), 3752-3772. <https://doi.org/10.1177/0265407519838071>
- Bastaits, K., Van Peer, C., & Mortelmans, D. (2012). Wat kunnen ouders doen om de negatieve gevolgen van een echtscheiding voor kinderen te verlichten? *Relaties en Nieuwe Gezinnen*, 2(2), 20-41.
- Berman, R., & Daneback, K. (2020). Children in dual-residence arrangements: A literature review. *Journal of Family Studies*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/13229400.2020.1838317>
- Claessens, E., & Mortelmans, D. (2021). Who cares? An Event History Analysis of Co-parenthood Dynamics in Belgium. In L. Bernardi & D. Mortelmans (Eds.), *Shared Physical Custody* (25 ed., pp. 131-154). European Association for Population. https://doi.org/10.1007/978-3-030-68479-2_7
- Eurostat. (2022). Methodological guidelines and description of EU-Silc target variables. 2022 operation (version 8). *DocSILC*, 065, 646.
- Flaquer, L. (2021). Shared parenting after separation and divorce in Europe in the context of the second demographic transition. In *The Palgrave handbook of family sociology in Europe* (pp. 377-398). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73306-3_19
- FOD Financiën. (2023). *Co-ouderschap en fiscaliteit*. Retrieved from <https://financien.belgium.be/nl/particulier/en/gezin/gezinssituatie/co-ouderschap>.
- Greif, G. L. (1990). Split custody: A beginning understanding. *Journal of Divorce*, 13(3), 15-26. https://doi.org/10.1300/J279v13n03_02
- Havermans, N., Sodermans, A. K., & Matthys, K. (2018). De studiebetrokkenheid van kinderen en hun verblijfsregeling na ouderlijke scheiding. *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 2018(2), 186-200.
- Havermans, N., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2013). De invloed van ouderlijke echtscheiding op schoolloopbanen. *Relaties en Nieuwe Gezinnen*, 3(12). <https://doi.org/10.21825/reng.v3i12.18246>
- Havermans, N., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2017). Children's post-divorce living arrangements and school engagement: Financial resources, parent-child relationship, selectivity and stress. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 3425-3438. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0843-0>
- Helms, T., & Schneider, S. (2020). Anordnung eines Wechselmodells in der Rechtsprechung der Oberlandesgerichte seit der Grundsatzentscheidung des BGH v. 1.2. 2017. *Zeitschrift für das gesamte Familienrecht (FamRZ)*, 11, 813-820.
- Juby, H., Le Bourdais, C., & Marcil-Gratton, N. (2005). Sharing roles, sharing custody? Couples' characteristics and children's living arrangements at separation. *Journal of Marriage and Family*, 67(1), 157-172. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00012.x>
- Lamb, M. E. (2000). The history of research on father involvement: An overview. *Marriage & Family Review*, 29(2-3), 23-42.
- Lesthaeghe, R. (2014). The second demographic transition: A concise overview of its development. *Proceedings of the National Academy of Sciences*,

- 111(51), 18112-18115.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1420441111>
- Martens, I. (2007). Het verblijfsco-ouderschap als prioritair te onderzoeken verblijfsregeling. In P. Senaev, F. Swennen, & G. Verschelden (Eds.), *Verblijfsco-ouderschap. Uitvoering en sanctionering van verblijfs- en omgangsregelingen* (pp. 3-40). Intersentia.
- Mortelmans, D. (2011). *Scheiding in Vlaanderen*. Acco.
<https://books.google.be/books?id=wj1yuAAACAAJ>
- Mortelmans, D., & Bastaits, K. (2018). Een pleidooi voor het ouderschapsplan. In Gezinsbond (Ed.), *Focus op ouderschapsplan. Een verplichting in het belang van de kinderen*. Gezinsbond.
- Mortelmans, D., & Pasteels, I. (2011). Scheiding in Vlaanderen: ontstaan en inhoud van de multi-actorstudie naar relatiebreuken in Vlaanderen. In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel, & C. Van Peer (Eds.), *Scheiding in Vlaanderen*. Acco.
- Mortelmans, D., Swennen, F., & Alofs, E. (2008). De echtscheiding en haar gevolgen: een vervlochten evolutie van recht en samenleving. In D. Cuypers, D. Mortelmans, & N. Torfs (Eds.), *Is echtscheiding werkelijk win for life?* Die Keure.
- Nikolina, N. V. (2015). Divided Parents, Shared Children: Legal aspects of (residential) co-parenting in England, the Netherlands and Belgium.
- Poortman, A. R., & Van Gaalen, R. (2017). Shared residence after separation: A review and new findings from the Netherlands. *Family Court Review*, 55(4), 531-544.
<https://doi.org/10.1111/fcre.12302>
- Rechnungshof. (2017). *Familiengerichtsbareit (Vol. Reihe BUND 2017/24)*. Rechnungshof.
- Sodermans, A. K., Botterman, S., Havermans, N., & Matthijs, K. (2015). Involved Fathers, Liberated Mothers? Joint Physical Custody and the Subjective Well-being of Divorced Parents. *Social Indicators Research*, 122(1), 257-277. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0676-9>
- Sodermans, A. K., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2013). Characteristics of joint physical custody families in Flanders. *Demographic Research*, 28(29), 821-848.
- Sodermans, A. K., & Vanassche, S. (2015). Twintig jaar co-ouderschap in Vlaanderen: Een stand van zaken. *Sociologos*, 36(4), 384-392.
- Sodermans, A. K., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2011). Gedeelde kinderen en plusouders: de verblijfsregeling en de gezinssituatie na scheiding. In D. Mortelmans, I. Pasteels, J. Pacolet, P. Bracke, K. Matthijs, J. Van Bavel, & C. Van Peer (Eds.), *Scheiding in Vlaanderen*. Acco.
- Sodermans, A. K., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2013). Verblijfsregelingen en welbevinden van kinderen: Verschillen naar gezinskenmerken. *Relaties en Nieuwe Gezinnen*, 3(11), 1-29.
<https://doi.org/10.21825/reng.v3i11.18245>
- Steinbach, A. (2019). Children's and parents' well-being in joint physical custody: A literature review. *Family Process*, 58(2), 353-369.
<https://doi.org/10.1111/famp.12372>
- Swennen, F. (2017). *Het personen- en familierecht*. Intersentia.
- UNESCO. (2012). International standard classification of education: ISCED 2011. *Comparative Social Research*, 30.
- Van Peer, C., Bastaits, K., & Mortelmans, D. (2011). De impact van de echtscheidingswetgeving op het verloop van een echtscheiding in Vlaanderen. *Studiedienst Vlaamse Regering*.
- Vanassche, S., Sodermans, A. K., Declerck, C., & Matthijs, K. (2017). Alternating residence for children after parental separation: Recent findings from Belgium. *Family Court Review*, 55(4), 545-555.
<https://doi.org/10.1111/fcre.12303>
- Verschelden, G. (2016). *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*. Die Keure.
- Zaidi, B., & Morgan, S. P. (2017). The second demographic transition theory: A review and appraisal. *Annual Review of Sociology*,

43, 473. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-060116-053442>

ENGLISH ABSTRACT

Compared to the rest of Europe, Belgium made an early start in legally prioritizing joint physical custody (JPC). Along with a societal push towards shared parenting and maintaining meaningful parent-child relationships, this led to a rapid popularization, placing Belgium among the top European countries in terms of the prevalence of JPC. Despite the ongoing scientific debate regarding the advantages and disadvantages of children living with both parents after a break-up, the majority of studies indicate the beneficial outcomes of JPC for both children and parents. However, despite its increased prevalence, it has not yet become the absolute norm. This raises questions on (practical) limitations that arise in successfully sharing the care for children after a relationship dissolution.

This study conducts a profile analysis on the European Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) data, to identify characteristics of households, parents, and children with JPC. We focus on Belgium's position compared to other countries, and JPC compared to other custody arrangements. In line with broader scientific research, our findings indicate the persistence of a socioeconomic gradient, with a higher socioeconomic status observed among JPC families. To the extent that this reflects practical barriers, these findings serve as an important signal for policy discourse towards increasing the accessibility of JPC and to support families in more challenging situations, in order to make JPC a more widely accessible custody arrangement.

Keywords: Relationship dissolution, custody arrangements, joint physical custody, socio-economic status